

УДК 373.2
DOI 10.31654/2663-4902-2019-PP-4-79-86

Ющенко К. О.

аспірантка Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРЕВЕНТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ЇХ НЕГАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми виникнення негативної поведінки у дошкільників як початкового етапу у розгортанні девіантної поведінки, представлено найбільш поширені негативні прояви у поведінці дітей старшого дошкільного віку. Окреслено стадії деформації розвитку особистості, зокрема: негативні прояви поведінки, важковиховуваність, соціальна дезорганізація та дезадаптація, соціальна занедбаність, педагогічна занедбаність, соціально-педагогічна занедбаність.

Охарактеризовано механізми комплексного використання усіх аспектів профілактики у попередженні й подоланні поведінкових відхилень у дітей. Представлено можливості використання ігрової, театралізованої та образотворчої діяльності як основних сфер організації життєдіяльності дітей в ЗДО.

Детально проаналізовано педагогічний потенціал образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, а саме: малювання, ліплення, аплікація та конструювання. Спрогнозовано їх превентивні можливості у попередженні негативних поведінкових проявів у дітей.

Ключові слова: образотворча діяльність, малювання, ліплення, аплікація, конструювання, пропедевтика, превентивна діяльність, негативна поведінка, відхилення у поведінці.

Постановка проблеми. Сучасні педагоги в пошуках ефективних засобів профілактики відхилень у поведінці дітей все більшого значення надають творчим видам діяльності. На наш погляд, пріоритетна роль у попередженні негативних проявів у поведінці дошкільників належить саме образотворчій діяльності, яка має значний превентивний потенціал у виховній практиці. У науковій літературі, у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених широко представлений вплив образотворчої діяльності на складові особистісного розвитку дитини, зокрема: педагогічні умови сенсорного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва (Ю. Малікової), виховання самостійності дошкільників в образотворчій діяльності (О. Удиної), збагачення словника дітей у процесі образотворчої діяльності (С. Макаренко), формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва (О. Половіної), роль образотворчої діяльності у формуванні творчої особистості дошкільника (І. Білої), значення образотворчої діяльності для розвитку емоційної сфери дошкільника (Т. Софронової).

Аналіз досліджень. У контексті означеної проблеми особливого пріоритету набувають дослідження дитячої особистості, обґрунтування психолого-педагогічних умов її повноцінного та гармонійного розвитку у сім'ї й закладах освіти, пошуку шляхів оновлення змісту освіти й виховання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Проблема виховання дітей дошкільного віку, теоретичні засади соціогенезу особистісного розвитку дитини раннього й дошкільного віку частково схарактеризовані у працях педагогів і психологів Л. Божович, Л. Виготського, О. Кононко, Т. Поніманської, С. Рубінштейна.

Значна частина наукових досліджень Л. Виготського, Д. Ельконіна, М. Елагіної, В. Поліщук присвячена проблемі криз психовікового розвитку дітей дошкільного віку та впливу ускладнень у їх перебігу на виникнення негативної поведінки у дітей. Проблеми соціалізації особистості представлені у сучасних дослідженнях Г. Белень-

кої (через працю та ознайомлення дошкільників з професіями), А. Богуш (духовно-моральні аспекти виховання дошкільників), Н. Гавриш (формування у дошкільників основ світобачення і світорозуміння), О. Кононко (соціально-емоційний розвиток дошкільників, виховання їх соціальної компетентності), С. Курінної (на основі врахування психовікових особливостей дітей 6–7 років, умов соціального середовища та специфіки організації їх життєдіяльності), С. Печенко (концептуальні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві), Т. Поніманської (специфіка стосунків дорослих і дітей як чинники соціалізації), І. Рогальської (особливості супроводу соціалізації особистості у дошкільному дитинстві) та інших.

Психолого-педагогічні аспекти попередження і подолання (профілактики) негативних проявів у дошкільників та молодших школярів вивчалися у дослідженнях Т. Колесіної, Т. Федорченко, І. Козубовської, М. Заостровцевої, Н. Платонової, О. Потапової, О. Єгорова, С. Ігумнова та інших.

Результати здійсненого нами аналізу досліджень поведінкових відхилень у дітей, їх попередження й подолання засвідчили, що попри відсутні фундаментальні роботи щодо: загалом і окремо різних вікових категорій, зокрема, дітей дошкільного віку; дітей, які визначаються як нормативною, так і девіантною поведінкою та становлять групи ризику; інтеграції підходів до профілактики найбільш поширених різновидів негативних проявів у поведінці дітей старшого дошкільного віку як початкового етапу у виникненні девіантної поведінки; комплексного використання усіх аспектів профілактики у попередженні і подоланні поведінкових відхилень; використання можливостей ігрової, театралізованої та образотворчої діяльності як основних сфер організації життєдіяльності дітей в ЗДО.

Мета статті: аналіз видів образотворчої діяльності дошкільників на предмет визначення й обґрунтування їх педагогічного потенціалу та прогнозування можливостей у попередженні негативної поведінки у дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Систему вчинків або окремі вчинки, що суперечать прийнятним у суспільстві правовим та моральним нормам означають поняттям *"поведінка, що відхиляється"* [14, с. 551]. У психолого-педагогічному словнику така поведінка визначається як дії, що не відповідають офіційно встановленим або фактично сформованим у даному суспільстві (соціальній групі) нормам і очікуванням та призводять порушника до ізоляції, лікування, виправлення або покарання [14, с. 148].

Згідно з науковою позицією І. Парфанович щодо визначення сутності й ієрархії понять, які відображають *стадії деформації розвитку особистості*, зокрема: *негативні прояви поведінки, важковиховуваність, соціальна дезорганізація та дезадаптація, соціальна занедбаність, педагогічна занедбаність, соціально-педагогічна занедбаність*, на початковій стадії формування поведінкових девіацій має місце *епізодичність негативних проявів у поведінці* [12, с. 31]. Н. Пихтіна розглядає *негативні прояви у поведінці дітей* як різновид поведінкового відхилення, початковий етап у формуванні стійких девіацій; визначає їх як нестійке, ситуативне поведінкове відхилення, що виникає у дітей переважно у дошкільному та молодшому шкільному віці внаслідок дії несприятливих умов їх життєдіяльності та виховання [13, с. 16].

В. Нечитайло під *пропедевтикою* розуміє систему профілактичних, попереджувальних заходів щодо виникнення чого-небудь [9]. Науковці (В. Гатальський, В. Оржеховська) акцентують увагу на доцільності використання у педагогічному аспекті терміна "пропедевтика" як синоніма поняттю "профілактика" та "превенція". В. Оржеховська визначає поняття *"превентивна діяльність"* як категорію *превентивної педагогіки*, яка націлена на реалізацію превентивної освіти, розвиток та виховання з позиції загальних закономірностей безпечності складових процесу соціалізації особистості дитини Саме превентивна педагогіка, на думку науковця, має спрямовуватись на формування і розвиток особистості, здатної керувати своєю поведінкою в системі можливих небезпечних явищ [11, с. 6–7].

Термін *"образотворча діяльність"* використовують для позначення ефективної форми художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища, виражають своє ставлення до них; як специфічне

образне пізнання дитиною соціуму та себе в ньому, як середовище оволодіння образотворчістю, що надає дитині можливість урізноманітнювати форми комунікації із соціумом, моделювати "картину світу", передавати особисті враження про нього за допомогою різних зображувальних матеріалів і технік, переживати почуття захоплення, радості, здивування, творчого піднесення, самоцінності; позбавлятися небажаних комплексів (страх, нерішучість, невпевненість, меншовартість та ін.)" [10, с. 149].

Існують різні погляди щодо класифікації видів образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Зокрема, Г. Кавиліна, Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна до видів образотворчої діяльності відносять лише малювання, ліплення й аплікацію. Н. Голота, О. Дронова, В. Космінська, В. Котляр, Г. Сухорукова, Л. Янцур вважають, що у закладі дошкільної освіти образотворча діяльність передбачає такі види, як малювання, ліплення, аплікація та конструювання [10].

Специфіка нашого дослідження передбачає теоретичне обґрунтування та вивчення превентивно-педагогічних можливостей малювання, ліплення, аплікації конструювання, які ми відносимо до видів образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

За визначенням науковців, малювання – це створення зображення на площині за допомогою формуютьвальних плям, ліній та кольору [10, с. 149]. У практиці роботи закладу дошкільної освіти *ліплення* розглядається як один з основних різновидів скульптурної техніки, пов'язаної з обробкою м'якого матеріалу – спеціальних сортів глини, пластиліну, воску; як самостійний вид образотворчої діяльності, спрямований на пізнання і відтворення предметного світу за допомогою пластичних форм [7, с. 118]. *Аплікація* є одним із найдавніших видів народного мистецтва, який полягає у створенні художніх зображень або орнаментів способом вирізування та прикріплення (за допомогою приклеювання чи пришивання) однокольорових або різнокольорових клаптиків тканини, шкіри, паперу та інших матеріалів на будь-яку основу, яка використовується як фон. Основними ознаками аплікації є силуетне, узагальнене і площинне тлумачення образу, локальність великих кольорових плям [7, с. 126]. Говорячи про *конструювання*, І. Біла має на увазі процес розв'язування ними творчих задач, структура яких подібна до структури творчого процесу, а саме: знайомство з конструкторським завданням, уточнення змісту, виділення орієнтирів, усвідомлення проблеми, формування гіпотези розв'язання та її апробація, реалізація [2, с. 57].

Аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених засвідчує важливість образотворчої діяльності для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Серед переліку досліджень ми зупинилися на вивченні проблеми розвитку *самостійності та довірливості поведінки у дошкільників засобами малювання, ліплення, аплікації та конструювання*. Адже, на наш погляд, розвиток цих характеристик є необхідним для реалізації превентивної складової освітнього процесу у ЗДО.

На думку Т. Дудкевич, дитяча творчість нероздільна з такими важливими властивостями особистості, як *самостійність, ініціативність, варіативність, та має виразний самодіяльний та особистісний характер*. Творча дитина прагне бути успішною, компетентною, самостійною, робити щось своїми руками, долаючи труднощі, докладаючи потрібних для цього зусиль; виявляє ініціативу у грі, в іншій активності, висловлюючи свої пропозиції, залучаючи інших дітей до співпраці, до колективних справ, виявляючи лідерські якості. У малюнках, аплікаціях, інших виробках дитина виражає власну індивідуальність, несхожість на інших, використовуючи незвичні форми, прийоми, техніки тощо. Тому педагоги (психологи) мають сприяти не просто створенню малюнка, аплікації, конструкції, а процесу побудови дитиною власного особливого світу, в якому вона могла б почуватись затишно і зручно; мала б можливість створювати умови ситуації, в яких зацікавлено діятиме [3, с. 103–108].

Для окреслення, обґрунтування і практичного вивчення превентивно-педагогічного потенціалу образотворчої діяльності дошкільників нами було застосовано комплекс діагностичних методів: *теоретичних методів* (аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, систематизація та узагальнення результатів вивчення означеної проблеми на теоретичному рівні); *емпіричних методів* (педагогічне спостереження за дітьми під час занять з малювання, ліплення, аплікації та констру-

ювання, бесіди з дітьми та вихователями). У ході дослідження увага зверталася на дві важливі особистісні характеристики дошкільників: *самостійність та довільність поведінки*, які, відповідно до висновків науковців *Т. Дуткевич, О. Удіної та Н. Єжкової*, окреслені як характеристики, сформованість яких відповідно до психо-вікових особливостей старших дошкільників, розглядалися нами як потенційні у попередженні можливих негативних проявів у їх поведінці. Тому програма дослідження вибудовувалась навколо вивчення стану сформованості вказаної особистісної якості (самостійності) та довільності окремих психічних станів і процесів.

Експериментальною роботою було охоплено 50 дошкільників, 14 вихователів та керівник образотворчої діяльності Чернігівського дошкільного навчального закладу № 1, Центру психофізичного та інтелектуального розвитку дітей, Чернігівської міської ради Чернігівської області на базі ДНЗ № 1 м. Чернігова. За свідченням педагогів, для 7 дітей (14 %) характерними є негативні прояви у їх поведінці, зокрема неслухняність, впертість, агресивність, сором'язливість.

За підсумками проведеного нами дослідження, відповіді дітей на питання бесіди засвідчують надання дітьми переваги образотворчій діяльності серед інших видів діяльності (70 %). Однак дошкільникам (40 %) бракує підтримки та допомоги з боку батьків у реалізації творчих ідей та задумів. За свідченням дітей, батьки дуже часто відмовляють їм у проханні помалювати, зробити поробку з паперу чи виріб з пластиліну. Замість цього дорослі пропонують зручну для них альтернативу – погратися самостійно з іграшками, планшетом, телефоном, подивитися мультфільм.

Психологічні дослідження Г. Люблінської підтверджують існування залежності між рівнем розвитку самостійності дитини та її схильністю до негативної поведінки. Науковець виділяє три ступені становлення самостійності дошкільника: 1) дитина діє у звичайних для неї умовах на основі сформованих звичок без нагадування, спонукання з боку дорослих; 2) дитина використовує звичні для неї способи дії в нових ситуаціях, подібних до звичайних; 3) засвоєні правила стають визначальними у власній поведінці дитини в будь-яких умовах, привласнюються нею. На її думку, провідна роль у розвитку самостійності дітей належить дорослому. Виховання самостійності залежить від засвоєння дітьми вимог, формування в них певних стереотипів. Несформованість таких звичок призводить до стихійності в поведінці дитини, до порушення нею правил поведінки в суспільстві [8].

Погоджуємося з думкою М. Савченко, яка наголошує на необхідності використання значного потенціалу продуктивних видів діяльності (конструювання, ліплення, малювання, аплікація) для виховання самостійності як особистісної якості. Орієнтація дитини на реалізацію задуму та створення власного продукту впливає на формування в неї навичок самостійності. У ході занять образотворчою діяльністю дитина вчиться планувати, самостійно добирати матеріали для роботи, підходити творчо до виконання поставленого завдання, спираючись при цьому на власний досвід. Науковець підкреслює значення розв'язання конструктивних задач для розвитку когнітивного компонента самостійності. Пошук варіантів розв'язання конструктивної задачі, прагнення отримати доцільний і цікавий продукт сприяє розвитку пізнавального компонента самостійності, а саме: прагнення до пошуку нових знань, дослідницької активності, здатності застосовувати набуті знання на практиці, критичності під час оцінювання отриманого продукту, прогностичності та творчості [15, с. 37].

Вивченню впливу занять з малювання на розвиток самостійності дітей дошкільного віку присвячено дослідження В. Зінченко. На думку дослідниці, виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку насамперед передбачає єдину систему, спрямовану на розвиток спостережливості, збагачення знань про характер діяльності художника, формування творчих і зображувальних навичок; організацію творчої діяльності під час різних типів занять; поступове підвищення вимог до самостійних дій у виборі зразка, теми, змісту малюнка, засобів і варіантів виконання, плануванні початку роботи, оцінці малюнків. У роботі з дітьми мають використовуватися завдання, які сприяють творчому характеру їх виконання: вибір свого варіанта, використання власного досвіду, виявлення індивідуального ставлення до теми тощо [4].

Реалії практики засвідчують, що більшість вихователів на заняттях з образотворчої діяльності не приділяють належної уваги попередньому досвіду та творчим ідеям дітей, орієнтують вихованців на запропоновані власні зразки створення виробів. Іноді оригінальні, не схожі на зразок, роботи оцінюються педагогами як неправильні або невдалі.

О. Удіна вказує на великі *потенційні можливості образотворчої діяльності*, зокрема *створення аплікації* для виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку. У процесі занять образотворчою діяльністю відбувається рух дитини від першочергового знайомства з відповідними знаннями та способами зображення до використання їх на репродуктивному, репродуктивно-варіативному та самостійному рівні. Самоцінним є не кінцевий результат, а розвиток дитини як суб'єкта діяльності у процесі створення образотворчих робіт, виховання впевненості у власних силах та можливостях, самоідентифікація у творчій діяльності та ін. На думку дослідниці, з метою виховання самостійності у дітей даного віку доцільно використовувати наступні напрямки роботи: – надання дитині можливості для прояву свободи, активності, ініціативності у збагаченні способів зображення, доповнення відомих образів новими деталями на основі вражень, вільного комбінування, варіювання способів зображення, самостійного використання технік; – розвиток винахідливості, здатності до свідомого вибору, варіативного використання, пошуку та доповнення власних оригінальних способів зображення відповідно до задуму; – формування уміння ставити цілі та самостійно знаходити способи їх реалізації, контролювати, самостійно оцінювати способи дій та отриманий результат, порівнювати його з власними очікуваннями [17, с. 65–82].

Відповіді вихователів та керівника зображувальної діяльності засвідчили, що у дітей з негативними проявами у поведінці виникають труднощі під час вибору засобів та способів створення творчих робіт за власним задумом. Це підтверджує недостатню сформованість самостійності дошкільників. Діти з відхиленнями у поведінці особливо потребують допомоги та позитивного оцінювання педагогом власних дій протягом усього заняття. Однак, за оцінкою педагогів-експертів, захопившись створенням власної роботи, діти спрямовують усі свої зусилля для досягнення кінцевої мети.

Відповідно до проведеного Т. Комаровою дослідження, у процесі малювання, ліплення та створення аплікацій дитина здобуває не лише знання про предмети та явища, засоби та способи їх передачі, художні можливості образотворчого мистецтва, оволодіває образотворчими вміннями й навичками, а й вчиться *усвідомлено їх використовувати, планувати та встановлювати послідовність своїх дій* [6].

Згідно з відповідями дошкільників на питання бесід, у 60 % дітей не виникає труднощів у плануванні етапів власних дій під час створення малюнків, аплікацій, конструкцій та виробів з пластиліну. За оцінкою дітей, вони володіють достатнім рівнем знань, умінь і навичок з образотворчої діяльності, їм подобається як сам процес, так і результат створення власних робіт. Об'єктивність відповідей дітей підтверджена експертними оцінками педагогів ЗДО.

Н. Єжкова вказує на важливість створення умов для вільної самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, а саме: підтримка індивідуальності, ініціативи та самостійності; створення умов для вільного вибору та прийняття рішень; свобода вираження власних думок та почуттів; недирективна допомога дитині, оскільки саме у цьому віці дитина володіє достатнім досвідом, може довільно спрямовувати свою активність на досягнення поставленої мети, продумувати способи дій, контролювати свої дії та дії інших людей; здатна ставити цілі, планувати, здійснювати задумане, реалізовувати контрольню-коректувальні дії. Важливо цілеспрямовано керувати самостійною діяльністю дітей дошкільного віку з метою попередження формування у них деструктивної поведінки [5].

Практика роботи педагогів з дошкільниками засвідчує, що педагоги не завжди надають належного значення створенню комфортних умов для реалізації дітьми власних творчих задумів. На заняттях використовують готові правила, алгоритми та шаблони створення художніх робіт; вибір засобів створення й оздоблення робіт є обмеженим або навіть відсутній.

Вивчаючи особливості розвитку довільної поведінки, О. Байєр важливого значення надає образотворчій діяльності. На думку науковця, у процесі занять конструюванням актуалізуються всі структурні елементи акту психічної саморегуляції дошкільника, активізуються процеси контролю і корекції поведінки. Це обумовлено тим, що конструктивна діяльність здійснюється за певними еталонами й алгоритмами, які, постійно перебуваючи в полі сприйняття дитини, можуть досить легко порівнюватися з проміжним та загальним результатом діяльності. Кожне відхилення в діяльності, таким чином, дитиною досить легко фіксується і, за відсутності творчих намірів, коригується [1, с. 106].

У процесі спостереження за дітьми на заняттях з малювання, ліпленням, аплікації та конструювання виявлено, що більше половини (60 %) дітей вміють самостійно визначати план дій, обирати засоби створення творчих робіт та готові дослухатися до порад вихователів; третина з них (28 %) потребує підбадьорювання та фрагментарних незначних підказок з боку педагогів, готові мобілізувати свої зусилля для подолання перешкод на шляху до отримання власного виробу; лише деякі дошкільники (12 %) відчують значні труднощі у плануванні дій та доборі образотворчих засобів. Встановлено, що за умови доцільного підбору видів, методів та прийомів роботи з дітьми на заняттях з образотворчої діяльності у педагогів дуже рідко виникають труднощі щодо утримання уваги вихованців.

Висновки. Отже, за результатами проведеного теоретичного обґрунтування та емпіричного вивчення превентивно-педагогічних можливостей образотворчої діяльності встановлено, що така діяльність має суттєві педагогічні можливості у попередженні формування відхилень у поведінці дошкільників. Заняття з малювання, ліпленням, аплікації та конструювання сприяють вихованню у дітей *самостійності* (вміння самостійно визначати мету та план дій; обирати засоби та способи створення образотворчих робіт; здатність оцінювати результати своєї творчої діяльності без допомоги дорослого) та *довільності поведінки* (готовність прийняти мету, запропоновану дорослим; здатність утримувати увагу та доводити розпочате до кінця; діяти, керуючись зразком, інструкцією, задумом; коригувати дії згідно з ними; мобілізувати зусилля для подолання перешкод на шляху до мети).

Література

1. Байєр О. Розвиток саморегуляції старших дошкільників у взаємодії з однолітками і дорослими: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2008. 180 с.
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія: модульний навч. посіб. для студ. ВНЗ за напрямом підготовки 6.030103 "Практична психологія". Київ: Центр учбової літератури, 2017. 304 с.
4. Зінченко В. М. Кроки до творчості. Виховання самостійності на заняттях з малювання. *Учителю! Перед ім'ям твоїм...: Історія Слов'янського державного педагогічного університету в особах* / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2008. С. 14–19.
5. Ежкова Н. Свободная самостоятельная деятельность дошкольников: ретроспективно-содержательный анализ. *Дошкольное воспитание*. 2015. № 10. С. 113–121.
6. Комарова Т. С. Детское художественное творчество. Для работы с детьми 2–7 лет: метод. пособие для воспитателей и педагогов / под общ. ред. М. А. Васильевой, В. В. Гербовой, Т. С. Комаровой. Москва: Мозаика-Синтез, 2008. 240 с.
7. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 200 с.
8. Люблинская А. А. Активность и направленность дошкольника. *Хрестоматия по возрастной психологии*: учеб. пособ. для студ. / сост. Л. М. Семенов; под ред. Д. И. Фельдштейна. 2-е изд., доп. Москва: Институт практической психологии, 1996. 304 с.
9. Нечитайло В. В. Пропедевтика впливу віктимогенних факторів на соціалізацію підлітків як психолого-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 1. С. 53–57.
10. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. Київ: Вид. Дім "Слово", 2010. 376 с.

11. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка: навч. посіб. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2007. 284 с.
12. Парфанович І. І. Теоретико-методичні засади профілактики девіантної поведінки дівчат загальноосвітніх шкіл: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Тернопіль, 2014. 548 с.
13. Пихтіна Н. П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.
14. Психолого-педагогический словарь / сост. Е. С. Рапацевич. Минск: Современное слово, 2006. 928 с
15. Савченко М. Виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Слов'янськ, 2014. 255 с.
16. Словник української мови / кер. В. В. Німчук; відп. ред. В. В. Жайворонок. Київ: ВЦ "Просвіта", 2016. 1320 с.
17. Удина Е. Воспитание самостоятельности дошкольников в изобразительной деятельности (на материале аппликации): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Киев, 2008. 213 с.

References

1. Baiier, O. (2008). Rozvytok samorehuliacii starshykh doshkilnykiv u vzajemodii z odnolitkamy i doroslymy [A rosette of self-regulation of senior preschool children in association with single-door students and senior students]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bila, I. M. (2014). *Psykhohohiia dytiachoi tvorchoosti* [Psychology of child creativity]. Kyiv: Feniks, 2014 [in Ukrainian].
3. Dutkevych, T. V. (2017). *Dytiacha rozvyvalno-korektsiina psykhohohiia* [Child developmental-psychological psychology]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
4. Zinchenko, V. M. (2008). *Kroky do tvorchoosti. Vychovannia samostiinosti na zaniattiakh z maliuvannia* [Steps to Creativity. Fostering independence in drawing lessons] *Uchyteliu! Pered im'iam tvoim...: Istoriiia Slov'ianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu v osobakh* [Master! Before Your Name...: The History of the Slavic State Pedagogical University in Persons]. V. I. Sypchenko (Ed.). Sloviansk. 14–19 [in Ukrainian].
5. Ezhkova, N. (2015). Svobodnaya samostoiatel'naya deyatelnost doshkolnykov: retrospektyvno-soderzhatel'nyi analiz [Free independent activities of preschoolers: a retrospectively-meaningful analysis] *Doshkolnoye vospytanyye* [Preschool education]. 10,. 113–121 [in Russian].
6. Komarova, T. S. (2008). *Detskoye khudozhestvennoye tvorchestvo. Dlya raboty s detmy 2–7 let* [Children's art. For working with children 2–7 years old]. M. A. Vasyleva, V. V. Herbova, T. S. Komarova (Ed.). Moskva: Mozayka-SynteZ [in Russian].
7. Kotliar, V. P. (2016). *Osnovy obrazotvorchoho mystetstva i metodyka khudozhnoho vykhovannia ditei* [Fundamentals of fine arts and methods of artistic education of children]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
8. Liublynskaya, A. A. (1996). *Aktivnost y napravlennost doshkolnyka* [Activity and orientation of a preschooler] *Khrestomatiya po vozrastnoi psykhohohyy* [Anthology of Developmental Psychology]. L. M. Semenyuk, D. Y. Feldshteina (Ed.). (2nd ed., enl.). Moskva: Ynstytut praktycheskoy psykhohohyy [in Russian].
9. Nechytailo, V. V. (2009). Propedevtyka vplyvu viktyimohennykh faktoriv na sotsializatsiiu pidlitkiv yak psykhohoho-pedahohichna problema [Propedeutics of the influence of victimogenic factors on adolescent socialization as a psychological and pedagogical problem] *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social pedagogy: theory and practice*. 1. 53–57 [in Ukrainian].
10. Sukhorukova, H. V., Dronova, O. O., Holota, N. M., & Yantsur, L. A. (2010). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoiu vykladannia v doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Fine Arts with Methods of Teaching in Preschool]. H. V. Sukhorukova (Ed.). Kyiv: Vyd. Dim "Slovo" [in Ukrainian].
11. Orzhekhovska, V. M., Pylypenko, O. I. (2007). *Preventyvna pedahohika* [Preventive pedagogy]. Cherkasy: Vyd. Chabanenko Yu. [in Ukrainian].
12. Parfanovych, I. I. (2014). *Teoretyko-metodychni zasady profilaktyky deviantnoi povedinky divchat zahalnoosvitnikh shkil* [Theoretical and methodological principles of prevention of deviant behavior of girls in secondary schools]. *Extended abstract of Doctors's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

-
13. Pykhtina, N. P. (2012). *Profilaktyka nehatyvnykh proiaviv u povedintsi ditei* [Prevention of negative manifestations in children's behavior]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
14. Rapatsevych, Ye. S. (Ed.). (2006). *Psykhologo-pedahohycheskyy slovar* [Psychological and pedagogical dictionary]. Mynsk: Sovremennoe slovo [in Russian].
15. Savchenko, M. (2014). *Vykhovannia samostiinosti u ditei starshoho doshkilnoho viku v irovii diialnosti* [Fostering independence in older preschool children in play activities]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Sloviansk [in Ukrainian].
16. Nimchuk, V. V. & Zhaivoronok V. V. (Eds.). (2016). *Slovyuk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: VTs "Prosvita" [in Ukrainian].
17. Udyna, E. (2008). *Vospytanyye samostoiatelnosti doshkolnykov v yzobrazytelnoi deyatel'nosti (na materyale applykatsyy)* [Educating the independence of preschoolers in the visual arts (on application material)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Russian].
-

Ющенко Е. А.

аспирантка Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

Превентивно-педагогический потенциал изобразительной деятельности детей дошкольного возраста относительно предупреждения их негативного поведения

В статье проанализирован педагогический потенциал образотворческой деятельности детей дошкольного возраста, спрогнозированы её превентивные возможности относительно поведенческих отклонений у дошкольников.

Ключевые слова: образотворческая деятельность, рисование, лепка, аппликация, конструирование, пропедевтика, превенция, предупреждение, негативное поведение, отклонения в поведении.

Yushchenko K. O.

Post-graduate student of Nizhyn Mykola Gogol State University

Preventive and pedagogical potential of preschool children's figurative activity in preventing their negative behaviour

The article outlines and analyzes the pedagogical potential of preschool children's figurative activity and predicts its possibilities in preventing negative behaviour of children.

Key words: figurative activity, drawing, molding, applique work, designing, propaedeutics, preventive activity, negative behaviour, deviations in behaviour.